

Facebook'ta Etnik Temelli Nefret Söylemi: BBC News'in Dağlık Karabağ Çatışması Haberlerindeki Kullanıcı Yorumları Üzerine Bir İnceleme

Ethnic-Based Hate Speech On Facebook: A Review on User Comments of BBC News's News of the Nagorno-Karabakh Conflict

Hakan Sağlam, Dr., Bağımsız Araştırmacı,
E-posta: hakansaglam_82@hotmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-0433-6620
Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Anahtar Kelimeler:

Dağlık Karabağ
Çatışması, nefret
söylemi, sosyal medya,
Facebook, BBC News

Toplumsal hayatın her alanında görülen ve temelde bir dışlama pratiğine işaret eden nefret söylemi hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimini kapsamaktadır. Nefret söyleminin yaygınlık kazanması, yeni medyanın toplumsal iletişim biçimlerinde yarattığı köklü değişimlerle de yakından ilişkilidir. Geleneksel medyanın aksine yeni medya, etkileşimli kamusal alanlar oluşturarak her türlü nefret söyleminin hızla ve yoğun biçimde dolaşıma sokulabileceği en elverişli araç haline gelmiştir. Popüler sosyal medya platformlarından biri olan Facebook'ta da sıkça gözlemlenen nefret söyleminin dozu politik ve etnik husumetleri içeren konularda daha da yükselmektedir. Sosyal medyadaki kullanıcı yorumlarında etnik temelli nefret söyleminin nasıl inşa edildiğinin anlaşılmasına çalışıldığı çalışmada, BBC News'in Facebook sayfasındaki 27 Eylül 2020-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Dağlık Karabağ Çatışması'na ilişkin yayımlanan haberler tespit edilerek, 28 Kasım 2020 tarihinde yayımlanan "Ermenistan ve Azerbaycan Tartışmalı Dağlık Karabağ Bölgesi için Savaşıyor" başlıklı haber örneklem olarak alınmıştır. Azeri ve Ermeni kullanıcıların nefret söylemini inşa ederken birbirleriyle benzerlik gösterdikleri ve birbirlerinden ayrıldıkları hususların ortaya konduğu çalışmada kullanıcı yorumları içeriklerine göre kategorilendirilerek söylem analizine tabi tutulmuştur. Nefret söylemini önlemede yasal düzenlemelerin önemini vurgulayan çalışmanın sonunda bu konuda medya kurumlarına düşen görevlerle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

Keywords:

Nagorno-Karabakh
Conflict, hate
speech, social media,
Facebook, BBC News

Hate speech, which occurs in all areas of social life and basically indicates a practice of exclusion, includes all forms of expression that spread, promote, defend, or justify forms of hatred based on intolerance. The prevalence of hate speech is closely related to the radical transformations and changes created by the new media in the forms of social communication. Contrary to traditional media, by creating interactive public spaces, new media has become the most convenient tool by which all kinds of hate speech can be circulated rapidly and intensively. The amount of hate speech often observed on Facebook, one of the most popular social media platforms, increases, even more, when it comes to political and ethnic enmities. This study seeks to understand how ethnically-based hate speech is constructed in user comments on social media. In order to achieve this, messages about the Nagorno-Karabakh conflict posted on the BBC News Facebook page between September 27, 2020, and November 10, 2020, were identified. The news item "Armenia and Azerbaijan clash over the disputed Nagorno-Karabakh region" from September 28, 2020, served as an example. As part of the study reveals the similarities and differences between Azerbaijani and Armenian users in the construction of hate speech, user comments were categorized according to their content and subjected to discourse analysis. At the end of the study, which emphasized the importance of legal regulations to prevent hate suggestions were made about the obligations of media institutions in this regard.

Başvuru Tarihi: 26.09.2022

Yayına Kabul Tarihi: 21.12.2022

Sağlam, H. (2022). Facebook'ta etnik temelli nefret söylemi: BBC News'in Dağlık Karabağ Çatışması haberlerindeki kullanıcı yorumları üzerine bir inceleme. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (9), 154-178. DOI: 10.56676/kiad.1180440

Giriş

Bireyler içinde buldukları toplumda sahip oldukları cinsiyet, yaş, cinsel tercih, etnik köken ve dini inançları çerçevesinde edindikleri toplumsal kimlikleri üzerinden “biz” ve “ötekiler” kavramlarını inşa etmektedir. Bu bağlamda bireyin “öteki” olarak kodladığı kimliklere karşı geliştirdiği önyargılı tutumu ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır (Tanay, 2012, s. 36). Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreçtir. Önyargılar ve dolayısıyla ayrımcılık, bir gruba ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar (Göregenli, 2012, s. 21).

Toplumdaki bazı grup ve bireylere yönelik dışlayıcı ve ayrımcı ideolojiler nefret söylemi aracılığıyla üretilmektedir. Belirli sosyal grupları tanımlayan ve etiketleyen günlük önyargılara ve ayrımcı ideolojilere dayalı baskın söylemin bir parçası olarak nefret söylemi, hâkimiyetlerinin sürekliliğini arzulayan baskın gruplar tarafından üretilmeye devam etmektedir. “Nefret söylemi” teriminin dünya çapında ilgi odağı olan sosyal bilim kavramları arasında yer aldığını belirten Hordeki’ye (2014, s. 501) göre nefret söyleminin giderek artan önemi, anlamsal dönüşümün kapsamlı bir analizini gerektirmektedir.

Ürettiği ve aracılık ettiği söylemler aracılığıyla egemen ideolojinin, egemen değerlerin ve dünya görüşünün yeniden üretilmesinde etkin rol oynayan medya, toplum üzerindeki en etkili ideolojik aygıtlardan biridir. Toplumsal gerçekliği belirli bir ideolojiye dayandıran baskın söylemlerin yaygın olarak kabul edilerek benimsenmesine aracılık eden medyanın özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla nefret söyleminin artmasındaki rolü de yoğun olarak tartışılmaktadır. Çelenk’e (2010, s. 222) göre medyanın gerçeklikle bağı onu simgesel düzeyde yeniden üretmekle sınırlıdır. Medya bireylerin cinsiyetleri, ten renkleri, ırkları veya inançları nedeniyle öldürülmelerine, fiziksel veya duygusal şiddete maruz kalmalarına doğrudan yol açmasa dahi bu duruma aracılık etmekte ve zemin hazırlayabilmektedir. Ayrıca, medyada söylemlerin ve yorumların çok hızlı bir şekilde dolaşıma giriyor olması nedeniyle, söz konusu ayrımcılığın ve nefretin toplumun tüm kesimlerine taşınması mümkün hale gelmektedir.

Sosyal medya platformları her ne kadar en temel demokratik hak olan ifade özgürlüğüne çok önemli katkılar sağlasa da geleneksel medyaya göre editöryal sürecin farklı işlemesi ırkçılık, din ve cinsel temelli nefret söylemlerinin denetlenmesini oldukça sorunlu hale getirmektedir. Okur yorumlarında yaygın olarak rastlanan nefret söylemlerinin denetimi her ne kadar öncelikle kişilerin vicdanına ve etik anlayışına bağlı olsa da mağdurlar tarafından hukuki mecraya taşındığı durumlarda yasal yaptırımlar söz konusu olabilmektedir.

Gazetecilikteki dijitalleşme trendine uygun olarak pek çok insan haberleri sosyal medya platformlarının haber sayfalarından takip etmekte ve bu platformlarda yer alan haberlerdeki nefret söylemine haberin yazılı ve görsel içeriğinden ziyade okur yorumlarında rastlanmaktadır. Facebook başta olmak üzere yüzbinlerce takipçisi olan

sosyal medya platformlarının haber sayfalarındaki okur yorumları incelendiğinde nefret söylemi açısından oldukça problemlili bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Global bir medya organı olarak dünya çağında takipçisi bulunan BBC News'in Facebook sayfasındaki Dağlık Karabağ Savaşı ile ilgili haberlerin örneklem alındığı araştırmada nefret söylemi içeren yorumların nasıl yapılandırıldıkları incelenmektedir.

Nefret Söyleminin Kavramsal Çerçevesi

1980'lerin ortalarından itibaren toplumsal bir anlam kazanmaya başlayan nefret söylemi terimi Cortese'ye (2006, s. 3) göre bireyin etnik köken, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, din, fiziksel veya zihinsel engeline dayalı olarak başka bir kategorinin üyeleri hakkındaki olumsuz inançlarını ve duygularını karakterize eder.

Nefret söylemini “gerçek veya algılanan nitelikleriyle ilgili yönlerinden dolayı bir bireyi veya bir grup insanı hedef alan önyargılı, düşmanca, kötü niyetli konuşma” olarak tanımlayan Raphael Cohen-Amalgor; cinsiyet, ırk, din, etnik köken, renk, ulusal köken, engellilik veya cinsel yönelim gibi özelliklere yönelik ayrımcı, göz korkutucu, onaylamayan, düşmanca ve/veya önyargılı tutumlar ile ilgili olan nefret söyleminin hedef alınan birey veya grubu incitmek, değersizleştirmek, taciz etmek, yıldırım, küçük düşürmek, mağdur etmek ile onlara karşı duyarsızlık geliştirmek ve vahşeti kışkırtmak kadar geniş bir bağlamda değerlendirilebileceğini belirtir (Titley, Keen ve Földi, 2014, s.10).

Futboldan müziğe, sinemadan siyasete kadar her alanda karşılaşılabilecek olan nefret söylemi; nefret suçunu teşvik etmekte, onun bir öncülü rolünü oynamaktadır. Aynı zamanda suç teşkil eden ya da edecek olan eylemi meşrulaştırma çabası için de kullanılmaktadır. Nefret söylemi, kendi değerlerine uymayan “ötekilere” yönelik şiddeti körüklemek için kullanılmaktadır. Nefretin, bir ideolojinin parçası haline gelmesi ile insanların “kendi”lerini ve “öteki”ni, ideolojinin belirlediği bağlamda konumlandırmaya başlaması söz konusudur. Bu bağlamda ise nefretin, bir kimliğin parçası olması ile söz konusu kimliğin kendisini nefret edilen gruptan bağımsız olarak tanımlayamaz hale geldiğini söylemek mümkündür (Çayır, 2010, s. 48).

Şiddet yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik olarak da uygulanabildiğinden nefret söylemi de bir tür söylemsel şiddet biçimi olarak kabul edilebilir (Dijk, 2010'dan aktaran Bektaş, Karacan ve Alhan, 2015, s. 40). Medya bağlamında ele alındığında nefret suçu ilk defa, 1980'lerde siyahi bir gencin, bir grup beyaz öğrencinin saldırısına uğraması sonucu olayın haberlere yansısıyla gündeme gelmiştir. Nefret suçu teriminin ilk kullanımı, ırk ve din temelinde işlenen suçları kapsamaktayken; 1990'lı yıllarda etnik köken, toplumsal cinsiyet rolleri, engellilik durumu ve cinsel yönelime yönelik işlenen suçları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Levin ve McDevitt, 2008).

Nefret söylemi çoğu zaman öfke ve kin dolu ifadeler aracılığıyla belirgin hale gelse de, bazen örtük bir şekilde ortaya çıkabilmekte bu da nefret söyleminin tespitini zor hale getirebilmektedir. Nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki sınırın ne olduğu demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerin siyasi ve hukuki otoriteler arasında da

tartışmalara konu olmaktadır. Parekh (2006, s. 214) nefret söyleminin üç temel özelliğinin olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki bir veya bir grup bireye belirli özelliklere dayanılarak ayrımcılık yapılmasıdır. İkincisi, nefret söylemi hedefini çoğunluk tarafından arzulanan niteliklerle damgalamaktadır. Son olarak, hedef grup normal sosyal ilişkilerin dışında tutulmaktadır.

Nefret söylemi ve nefret suçları çoğu zaman toplumsal ve siyasi olgularla teşvik edilmektedir. Bu toplumsal ve siyasi olgular bu tür söylemleri teşvik eden kalıp yargıları desteklenmektedir. Bu bakımdan nefret söylemi ve nefret suçları aynı zamanda toplum içindeki iktidar ilişkilerinin de bir yansımasıdır. Bu tür söylemler, var olan düzen içinde sarsılan iktidar ilişkilerinin yeniden inşasını sağlamakta ve tehdit altında olan mağdur grubun toplum içindeki ikincil konumunun pekiştirilmesine hizmet etmektedir. Nefret söylemi tek bir kişiye yönelik üretilmiş olsa bile ayrımcı zihniyet, yani bu söylemi üreten kişi mesajını tüm grup üyelerine gönderir. Bu nedenle hedef gösterilen grupta baskı ve korku söz konusudur. Dolayısıyla nefret söyleminin hedef aldığı grup üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Bu söylemler sonucunda toplumdan dışlanan, hedef gösterilen, ayrımcılığa maruz kalan bireyler sessizleşir. Mağdurun pasifize edilmesi, demokratik sistemin gereği olan eşit katılım hakkını engeller (Alğan ve Şensever, 2010, s.10, 16-17).

Nefret söylemine karşı etkili politikaları şekillendirmede önemli olan insan hakları standartları, dikkate alınmaları gerekenler hususunda devletlere normatif bir çerçeve sağlar. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlar, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın izlenmesinde aktif bir rol oynayarak; nefret söylemini önlemenin etkili yollarının neler olduğunu formüle etmeye çalışırlar (Boyle, 2010, s. 64).

Nefret söylemiyle yakından ilişkili kavramlar damgalama, önyargı, kalıp yargı ve ötekileştirme. Tarhan'a (2010, s. 74-75) göre damgalama eylemindeki amaç, bireyin standartları toplum tarafından belirlenmiş olan bir kültür kalıbına oturtulmasıdır. Toplum, kurallarına uymayan bireyleri damgalayarak dışarıda bırakmakta ve ötekileştirmektedir. Toplumsal normlara uygun davranmadığı için damgalanan bireyler toplumun sunduğu hak ve ayrıcalıkların da dışında kaldığından statü kaybı yaşarlar.

Damgalamanın birbiriyle ilişkili beş bileşeni vardır. İlki, insan farklılıklarını ayrımlaştırmak ve etiketlemektir. İkincisi etiketlenmiş insanları baskın kültürel inançlar tarafından olumsuz kalıp yargılarla ilişkilendirmektir. Üçüncü bileşen ise etiketlenmiş insanları farklı kategorilere yerleştirerek “biz”in “onlar”dan ayrılmasıdır. Dördüncü bileşende etiketlenmiş insanlar ayrımcılığa uğrayarak statü kaybı yaşarlar. Son bileşen ise diğer tüm bileşenlerin ortaya çıkmasına izin veren sosyal, ekonomik ve politik güce erişim ile ilgilidir (Link ve Phelan, 2001).

İnsanların diğer insanlara ilişkin edindiği bilgilerin gerçeğe dayanmaması önyargının oluşmasına temel hazırlamaktadır. Önyargılı söylemlerin genelleştirilerek bireyin bir parçası olduğu düşünülen tüm topluluğa atfedilmesi, o topluluğun tüm üyelerine aynı tutum ve davranış şekli ile yaklaşılmasına yol açmaktadır (Göregenli, 2013, s. 29). Belirli özelliklere sahip bir grup hakkında genelleştirilmiş bir varsayımdan dolayı düşmanca bir

tutumu yansıtan ve olumsuz bir anlama sahip olan önyargıyı kalıp yargılardan ayırmak zordur. Sosyal psikoloji literatüründe kalıp yargılar, bir nesneye ya da gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran ve yeni bir durum ile karşılaşıldığında düşüncelere biçim veren imgelerdir.

İçinde yaşadıkları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda duygu ve düşünce dünyalarını inşa eden bireyler Lipman'a göre tutum, tavır ve davranışlarını gerçek dünyadan elde edilen (nesnel) olgulara dayandırmazlar (Perry, 2000, s. 42). Çevresini ve içinde yaşadığı toplumu anlamlandırma sürecinde diğer birey ve grupları kategorize ederek sınıflandıran bireyler, kalıp yargılara ve önyargıya sıkça başvururlar. Bireyin kendi grubu dışındakiler hakkında onları tanımadan ürettiği dogmatik ve olumsuz söylemler içeren önyargı, bireyin o gruba karşı tutum ve davranışlarına da şekil vermektedir.

Ötekileştirme, sayısal çoğunluğa bağlı olmayacak şekilde güçlü grupların, tabi kılınmış grupları indirgemeci bir tarzda işaretledikleri ve onları aşağı ve sorunlu olarak gördükleri bir dizi söylemsel süreci içermektedir (Jensen, 2011). Siyasi alanda kullanıldığında “biz” ve ötekiler” arasında oluşturulan farklılık ile ayrımcılığa yol açar. Ötekileştirmenin konuları; tercih edilen dini inanç, mezhep, fiziksel özellikler, yaş, eğitim durumu, maddi imkânlar, aile yapısı, kültür gibi farklılıklardır (Yılmaz, 2010, s. 3).

Sosyal Medyada Nefret Söylemi

Sosyal medya, insan eylemlerini, davranışlarını, fikirlerini ve algılarını kısıtlama, hatta kontrol etme yeteneğine sahiptir. Teknolojik yapı, insan eylemlerini yeniden üreterek işleyen bir ağa dayanmaktadır, aynı şekilde sosyal ağlar da benzer şekilde kendilerini yeniden üretmektedir. Sosyal yön, her sosyal uygulamada başat bir unsur olan insan failligine dayanır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 38).

Sosyal medya, siyasi ve kültürel bakış açısına uygun toplumsal görüşü yansıtan ideolojiye benzer söylemleri yeniden üretmektedir. Sosyal ağların yaygın olarak kullanılması, sosyal hayatı, kullanıcının hayatının düzenli bir parçası haline geldiği bir noktaya dönüştürmüştür. Sosyal medyada dolaşan mesajlar mutlaka olumsuz ya da olumlu değildir, ancak bu mesajların bazıları toplumu yeniden inşa etmek için ideolojiyle el ele çalışan birçok ayrımcı anlam içerir (Akmeşe ve Deniz, 2017, s. 51). Medya, gruplar arası ilişkileri tanımlamada ırk ve etnisite için ideolojik bir bağlam sağlar. Bu bağlam imgeler, klişeler ve çerçeveleme yoluyla inşa edilir. İmgeler, belirli ırkların ve etnik kökenlerin egemen ideolojiye göre temsil edildiği medya inşasıyla ilgilidir. Stereotipler ise halkın algısını ve düşünce tarzını ortaya koyar. Çerçeveleme yoluyla haberlerde belirli bir ayrıntıya odaklanılabilir. Medyanın bu bağlam sağlayıcıları, “diğerlerinin” belirli bir temsilini yaratmaya hizmet eder ve bu temsiller, belirli ırk ve etnik kökenlerden üyelere yönelik ayrımcı söylemlerden oluşabilir (Downing ve Husband, 2005).

Van Dijk, sosyal medyayı kullanıcıları etrafında toplanmış platformlar olarak tanımlamayarak, işbirliği yönünü vurgular. Ona göre, insan ilişkilerini geliştiren ve bağlılık duygusunu teşvik eden pozitif bir teknolojidir. Boyd sosyal medyayı, bir editörün gerekli yardımı olmadan içeriğini oluşturmak için işbirliği yapan insanlara dayanan bir

yazılım koleksiyonu olarak tanımlar (Fuchs, 2017, s. 33).

Sosyal medya, insanları harekete geçirmek ve sosyalleşmeyi teşvik etmek için bir araç olarak optimize edilmiş olsa da Shirky (2011, s. 29) bu argümana karşı çıkararak sosyal medyanın insanları demokrasi kültürüne yaklaştırmaktan ziyade birbirlerinden siyasi olarak ayrılmalarına yol açtığını belirtmektedir. Sosyal medyanın iktidardan tamamen bağımsız olmadığını savunan Shirky (2011, s. 29) sosyal medyanın vatandaşları izlemek ve baskı kurmak için daha kolay bir hedef haline getirmek amacıyla kullanıldığından gerçekte iktidara fayda sağladığını savunmaktadır.

Yeni medyaya olumlu perspektiften yaklaşan kuramcılar; internetin gündelik yaşama girmesiyle birlikte, bireylerin farklı süreçlere dâhil olabildiğine, zamansal ve mekânsal farklılıkların iletişimde bir sorun olmaktan çıktığına ve hızla küreselleşen bir toplum düzenine geçildiğine vurgu yapmaktadır. Diğer yandan, konuya eleştirel perspektiften bakan kuramcılar ise yeni medyanın sunduğu etkileşim özelliğinin gerçek bir katılım sunmadığı, olumlu gibi görünen pek çok sürecin aslında denetim ve gözetim sorunlarını normalleştirdiğinin altını çizmektedir. Özellikle demokratikleşme konusunda bireylere bir özgürlük alanı sunduğu iddia edilen internetin aslında nefret söylemlerine zemin hazırladığına dikkat çekilmektedir (Çakır, 2015, s. 14).

1977’de kurulan bir insan hakları örgütü olan Simon Wiesenthal Merkezi’ne göre internette 8000’den fazla nefret söylemi yayan site vardır (Henry, 2009, s. 248). Çevrimiçi nefret söylemi kolay erişilebilirliği, kolay arayüzü ve ucuzluğu nedeniyle sosyal medyada daha görünür ve yaygın hale gelmiştir. Irkçı gruplar genellikle dağınık ve parçalıdır, ancak sosyal medya bu grupların birbirleriyle bilgi, değer ve ideoloji ekseninde ilişki kurabilecekleri ve bunu yaymak için birlikte çalışabilecekleri kolektif bir kimlik oluşturma fırsatı sunmuştur. Bu teknoloji aynı zamanda aşırılık yanlısı grupların propagandalarını yaymalarının, diğer insanları katılmaları için motive etmelerinin ve onları istihdam etmelerinin yolunu açmıştır. Bu tür olayları kontrol etmeyi zorlaştıran şey, nefret söyleminin yayılmasını ve dolaşımını düzenleyen internet politikalarının olmayışdır (Silva, Mondal, Correa, Benevenuto ve Weber, 2006, s. 234).

Profil oluşturarak sanal ortamda fikir ve düşünceleri ifade etme fikri son yılların en popüler trendlerinden biridir. Sosyal paylaşım siteleri bu ihtiyacın belirli kurallar ve denetimler altında karşılanması açısından önemli işlevlere sahiptir. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla bireyler hem uzun süredir görüşemedikleri insanlara ulaşabilme ve hayatlarına dokunabilme imkânına erişmiş hem de geliştirdikleri fikirleri tanımadıkları geniş kesimlere sunma imkânı elde etmişlerdir. Bu sitelerden en yaygın olanı Facebook’tur (Kemp, 2020). 2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından üniversite öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurabilmesi ve tanışabilmesi için bir sosyalleşme aracı olarak kurulan Facebook kısa sürede tüm dünyaya yayılarak milyonlarca üye kazanmıştır. Facebook, kişilere aile bireyleri ve arkadaşları gibi yakın çevresiyle iletişim imkânı sağlamasının dışında ilgi alanları ortak diğer kişilerle de ağ kurmasına olanak tanıyan bir sosyal medya platformudur. Kullanıcılara her türlü yazı, fotoğraf ve videoyu kolayca paylaşma imkânı sağlayan Facebook ile ağa eklenen kişi ve grupların

paylaşımları anlık olarak takip edilebilmektedir.

Gazeteler başta olmak üzere birçok medya organı Facebook'ta kurduğu sayfalarla okurlarınca kolaylıkla takip edilmekte böylece Facebook, hipermetinsellik özelliği sayesinde bir ağdan başka bir alternatif ağa kolay bir şekilde erişim sağlamaktadır. Bu özelliğiyle Facebook, nefret söyleminin yaygınlaşması için elverişli bir platform haline gelebilmektedir. Çünkü Binark'ın (2010, s. 27) da belirttiği gibi nefret içerikli bir haber sitesinden, bir video paylaşım ağına ya da Facebook'ta içerik paylaşımı yapılan bir sayfaya ulaşmak çok kolaydır. Yayılma özelliği kullanıcının nefret söylemi içeren her türlü metin ve görseli diğer kullanıcıların yorumuna ve paylaşımına açılabilmesini sağlamaktadır. Sanallık özelliği kullanıcıya orada olma durumunu vermekte böylece kullanıcı gönüllü ve her türlü kimlik aidiyetinden uzak bir türde katılım gösterebilmektedir. Tüm bu özellikler sosyal medyada nefret söyleminin sadece yayılmasını hızlandırmakla kalmamış, zamanla bu söylemin sıradanlaşarak olağan görünmesine de yol açmıştır.

Dağlık Karabağ Sorunu

Karabağ, Azerbaycan'da Kür ve Aras ırmakları ile Ermenistan sınırları içerisinde bulunan Gökçe Gölü arasındaki dağlık bölge ve bu bölgeye bağlı ovalardan oluşan arazilere verilen addır. Coğrafi konumu itibariyle Ermenistan ve İran'ı kontrol edebilme imkânına sahiptir (Aslanlı, 2001, s. 393). Otlak sahalarının zenginliği sebebiyle bölgeye 11. yüzyılın ortalarından itibaren Oğuzlar yerleşmeye başlamıştır. İyice yoğunlaşan Türk akınları ile Karabağ, Azerbaycan'la birlikte Selçuklular'ın hâkimiyetine geçmiştir (İşyar, 2004, s. 120-121). 1805 yılında Çarlık Misyon ile Şeki ve Karabağ hanlıkları arasında yapılan Kürekçay Antlaşması'na kadar bölgede Türk idaresi mevcuttu. Rusya ile İran arasında, bölge üzerine yürütülen savaşların ilk aşamasını Rusya lehine sonuçlandıran 1813 Gülistan Barış Antlaşması'ndan sonra bölge Rusya'nın bir eyaleti haline gelmiştir. Çar 1. Nikola 1828 yılında Transkafkasya'da bir Ermeni vilayetinin kurulmasına ve bu bölgeye Ermenilerin göç etmelerine izin vermiştir. Planlı iskân politikasıyla Karabağ bölgesindeki Hıristiyan nüfusu arttırmaya çalışan Rusya yapay değişikliklerle Kafkasya'da etnik bir denge kurmak istemiştir (Kuduban ve Kaya, 2017, s. 119).

Ermeni ve Azeri toplumları arasındaki etnik gerilim ve düşmanlık; hatıralar, semboller, mitler, gelenekler ve değerlerle nesilden nesile aktararak bugüne ulaşan tarihi bir arka plana dayanmaktadır (Geukjian, 2012, s. 35). Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgedeki etnik gerilim tekrar su yüzüne çıkmıştır (Gökçe, 2011, s. 1113). Bu yüzden Dağlık Karabağ Sorunu gibi Sovyetlerin son dönemi ile dağılışımdan sonra patlak veren çatışmalar için "Post-Soviet Conflict" ifadesi de kullanılmaktadır (Lynch, 2002, s. 833).

Azerbaycan, uyuşmazlığının başlangıcından itibaren Ermeni ulusçularını Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'dan koparmaya çalışmakla suçlamaktadır. Azeriler, Ermenileri saldırgan taraf olarak görerek, bölgenin Azerbaycan'dan bağımsız bir birim olduğunu kabul etmemekte dolayısıyla Dağlık Karabağ Ermenileri'ni "Azerbaycan vatandaşları" olarak tanımlamaktadır. Azerbaycan'a göre Ermenistan, tüm olayların kışkırtıcısı olarak

Dağlık Karabağ Ermenileri'ne hem silah yardımlarında bulunmuş hem de kendi güvenlik güçlerini bölgeye göndererek onlara destek vermiştir. Ermenistan ise Azerbaycan'ı uyuşmazlığa yol açan olayların aktörü olarak suçlamaktadır. Bölgenin tarihsel olarak kendilerine ait olduğunu ve Sovyetler Birliği döneminde ciddi haksızlıklara maruz kaldıklarını iddia eden Ermeniler, Türklere karşı kökleri eskiye dayanan düşmanlık duygularını Büyük Ermenistan'ı kurma hayalleriyle birlikte sürekli büyütmektedir (İşyar, 2003).

Karabağ Savaşı'nın başlangıcı olarak 13 Şubat 1988 tarihi kabul edilebilir. Bu tarihte, Karabağ'ın merkezinde düzenlenen gösteriyle ilk kez Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'nin Azerbaycan'dan ayrılıp Ermenistan sınırları içine katılması gündeme getirilmiştir (Yıldırım ve Özönder, 1991, s. 79). Dağlık Karabağ yönetimi 1991'de Azerbaycan'dan bağımsızlığını ilan etse de kendi durumuna benzer birkaç küçük oluşum dışında hiçbir ülke tarafından resmi olarak tanınmamaktadır (Nigmatulina, 2015). Rusya'nın desteğiyle 1992'de Azerbaycan yerleşim yerlerini yağmalayan Ermeni kuvvetleri, Dağlık Karabağ'ın Hocalı kasabasında çok sayıda masum insan katletmiştir (Özyılmaz, 2013, s. 200-201). Ermenistan, 1993'te Azerbaycan'ın Kelbecer rayonunun ardından Ağdam, Fuzuli ve Cebrayıl rayonlarını işgal etmiştir. İşgal sonrası Birleşmiş Milletler, Ermenistan'ın işgal ettiği yerlerden çekilmesi ile ilgili kararlar almış olsa da, Ermenistan yönetimi bunlara uymamıştır. BM'nin ve Minsk Üçlüsü'nün sorunun çözümüne yönelik aldığı kararların etkisiz kalması sonucu Azerbaycan, topraklarının %20'sini kaybetmiştir (Aliyev, 2006, s. 36-42).

1993'te yaşanan savaşın ardından bölgede tansiyon hiç düşmemiş zaman zaman gerçekleşen sıcak çatışmalar Ermenistan'ın, Temmuz 2020'de Azerbaycan'ın Tovuz şehrine saldırmasıyla yeniden bir savaşa dönüşmüştür. Azerbaycan ordusunun etkili operasyonları neticesinde 44 gün süren savaşın sonunda Azerbaycan zaferini ilan etmiş (Habertürk, 2020), Dağlık Karabağ meselesinde güç dengesi Azerbaycan lehine değişmiştir. Azerbaycan'ın yaklaşık otuz yıldır Ermenistan işgali altında bulunan Dağlık Karabağ topraklarının bir kısmını ve civarındaki illerin de tamamını geri alması Ermenistan'da ciddi siyasi krizlere yol açmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in arabuluculuğuyla Kasım 2020'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan arasında anlaşmaya varılmış (BBC, 2021) ve varılan anlaşma gereği Azerbaycan, Dağlık Karabağ'da beş yıl boyunca Rus barış gücünün bulunmasını kabul etmiştir.

Amaç, Yöntem ve Sınırlılıklar

Foucault genel bir perspektiften söylemi, bireyler arasındaki bir konuşmadan ziyade, belirli bir topluluk tarafından belirli bir zamanda geliştirilen özel bir dil olarak tanımlar. Söylemi; bireyler, metinler, fikirler ve kurumlar arasındaki her birinin diğerlerini ve bir bütün olarak tüm dinamikleri etkilediği bir ilişkiler ağı olarak açıklayan Foucault, herhangi bir söylemin kendine özgü tarihsel bağlamıyla yakından ilgili olduğundan ve ondan ayrılamayacağından söz eder (Rabinow, 1984). İlişkisel ve kategorik bir tür söylem türü olarak tanımlanabilen haberde; açıklamalar, genellemeler, karşıtlıklar ve

işlevsel bağlantılar yoğun olarak kullanılmaktadır (van Dijk, 1988a). Haberler, olay ve eylemlerin koşulları ve sonuçları ile zaman, mekân ve durum tanımlamaları hakkında aktörlerin bilgileri, kişilikleri ve özellikleri aracılığıyla oluşturulur (van Dijk, 1988b).

Sosyal medyadaki kullanıcı yorumlarında nefret söyleminin nasıl inşa edildiğinin anlaşılmasına çalışıldığı çalışmada BBC News'in Facebook sayfasında 27 Eylül 2020- 10 Kasım 2020 tarihleri arasında Dağlık Karabağ Çatışması'na ilişkin yayımlanan haberler tespit edilerek, 28 Eylül 2020 tarihinde yayımlanan "Ermenistan ve Azerbaycan Tartışmalı Dağlık Karabağ Bölgesi için Savaşıyor" başlıklı haber örneklem olarak alınmıştır.

Tablo-1: BBC News'in Facebook Sayfasındaki Dağlık Karabağ Çatışması Haberleri (27 Eylül 2020-10 Kasım 2020)

Haber Adı	Tarih	Yorum Sayısı	Haber Linki
Ermenistan ve Azerbaycan tartışmalı Dağlık Karabağ bölgesi için savaşılıyor	28.09.2020	4000	https://www.bbc.com/news/world-europe-54323553
Ermenistan, savaş uçağının Türkiye tarafından düşürüldüğünü söyledi	29.09.2020	5900	https://www.bbc.com/news/world-europe-54345622
Ermenistan-Azerbaycan: Her iki taraf da Dağlık Karabağ ateşkes çağrılarını karşı çıkıyor	01.10.2020	4000	https://www.bbc.com/news/world-europe-54366616
Dağlık Karabağ sorunu: Ermenistan ateşkes görüşmelerine hazır	04.10.2020	9900	https://www.bbc.com/news/world-europe-54383543
Dağlık Karabağ çatışması: Ağır çatışmalar devam ederken büyük şehirler vuruldu	05.10.2020	5200	https://www.bbc.com/news/world-europe-54407436
Dağlık Karabağ: İran, çatışmalar şiddetlenirken bölgesel savaş konusunda uyardı	08.10.2020	2100	https://www.bbc.com/news/world-europe-54449401
Ermenistan-Azerbaycan: Yeni bombardıman raporları ateşkes umutlarına zarar verdi	10.10.2020	2600	https://www.bbc.com/news/world-europe-54488386
Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya Dağlık Karabağ barış anlaşmasını imzaladı	10.10.2020	1500	https://www.bbc.com/news/world-europe-54882564

Dağlık Karabağ: Moskova görüşmeleri ateşkes umudunu artırıyor	10.10.2020	1700	https://www.bbc.com/news/world-europe-54483963
Azerbaycan, Ermenistan'da Rus helikopterini düşürdüğünü itiraf etti	10.11.2020	440	https://www.bbc.com/news/world-europe-54874162
Dağlık Karabağ: Ermenistan Başbakanı istifa ultimatomeni görmezden geldi	11.10.2020	1500	https://www.bbc.com/news/world-europe-54903868
Ermenistan-Azerbaycan: Dağlık Karabağ neden bir çatışmayı ateşledi?	14.10.2020	1800	https://www.bbc.com/news/world-europe-54324772
Dağlık Karabağ: Ermenistan Azerbaycan ihtilafında siviller vuruldu	17.10.2020	11000	https://www.bbc.com/news/world-europe-54581628
Dağlık Karabağ: Ermenistan-Azerbaycan ateşkesi anlaşmadan dakikalar sonra bozuldu	19.10.2020	8200	https://www.bbc.com/news/world-europe-54586437
Dağlık Karabağ ihtilafı: İnfaz videosu savaş suçu soruşturmasını harekete geçirdi	24.10.2020	72000	https://www.bbc.com/news/world-europe-54645254

Kaynak: <https://www.facebook.com/profile/100064620046507/search/?q=Nagorno-Karabakh>

Facebook verilerine göre 4000 kullanıcı yorumu gerçekleştirilen Tablo-1'deki ilk haber, konuyu içerik olarak daha genel şekilde temsil ettiğinden dolayı örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Örneklem habere yönelik kullanıcı yorumlarında Azeri ve Ermeni tezlerini destekleyen yorumların yanı sıra tarafsızlık ve arabuluculuk içeren yorumların ağırlığı nedir?

Örneklem habere yönelik kullanıcı yorumlarında nefret içerikli söylemler nasıl yapılandırılmıştır?

Örneklem habere yönelik nefret söylemi içeren yorumların inşasında Azeri ve Ermeni kullanıcılar birbirlerinden anlamlı şekilde ayrılmakta mıdır? Ayrılıyor iseler bu hususlar nelerdir?

Bu araştırma sorularına cevap bulmak için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma tekniği olarak ise içerik çözümlemesi ve eleştirel söylem analizi uygulanmıştır. Downe-Wamboldt'a (aktaran Söğüt, 2021, s. 312) göre içerik çözümlemesi; belirli olayları

açıklamak ve ölçmek için sözlü, görsel veya yazılı verilerden geçerli çıkarımlar yapmak için sistematik ve nesnel bir yol sağlayan bir araştırma yöntemidir.

BBC News'in Facebook sayfasında Dağlık Karabağ Çatışması ile ilgili çok sayıda haberin yayımlanmış olması ve bu haberlere yönelik çok sayıda kullanıcı yorumları bulunması nedeniyle tüm haberlerin incelenememesi araştırmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bulgular

BBC News'in Facebook sayfasındaki Dağlık Karabağ çatışmasına ilişkin örneklem olarak seçilen habere ilişkin yapılan kullanıcı yorumları içeriklerine göre kategorilendirilerek söylem analizine tabi tutulmuştur. Her bir kategori için 10 yorum seçilmiş olup, her iki tarafı destekleyen yorumlara eşit ağırlıkta yer verilmeye dikkat edilmiştir.

İçerik Analizi Bulguları

Çalışmada kategorilerin ağırlığını tespit etmek için öncelikle veriler sayılara indirgenerek sayısal verilerin yüzde oranları hesaplanmıştır. Örneklem olarak seçilen habere yapılan yorumların bir kodlama sistemiyle kategorilendirildiği çalışmada analiz kategorileri oluşturulurken benzer araştırmalardan (Erjavec ve Kovačić, 2012; Söğüt, 2021) yararlanılmıştır.

Tablo-2: Örneklem Habere Yapılan Yorumlarda Tarafılık

Azeri Tezlerini Destekleyen Söylemler		Ermeni Tezlerini Destekleyen Söylemler		Tarafsızlık ve Arabuluculuk Söylemleri	
Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
991	48	866	42	222	10

Örneklem içerik analizi bulguları kullanıcı yorumları tarafılığa göre incelendiğinde; %48'inin Azeri tezlerini destekleyen nitelikte iken, %42'sinin Ermeni tezlerini destekleyen nitelikte olduğu görülmüştür. Geriye kalan %10'luk kesim, herhangi bir tarafı destekleyen bir yaklaşım göstermemekle birlikte daha çok çatışmanın gerekliliğini sorgulayan arabulucu bir dile başvurmuştur. Azeri tezlerini destekleyenlerin büyük çoğunluğunu Azeriler başta olmak üzere Türkler ve Pakistanlılar oluşturmaktayken, Ermeniler başta olmak Avrupalılar ve Hintliler, Ermeni tezlerine destek vermektedir. Tarafsızlık ve arabuluculuk söylemlerine başvuru alanların tamamına yakını ise Azeri ve Ermeniler'in dışındakilerden oluşmaktadır.

Tablo-3: Örneklem Habere Yapılan Nefret Söylemi İçerikli Yorumların Niteliği

Kategoriler	Yorum Sayısı	Yüzde
Küfür-Hakaret-Aşağılama	253	12
Simgeleştirme	262	13

Yükleme-Çarpıtma-Abartma	1088	53
Düşmanlık-Savaş Söylemi	153	7
Moral Söylemi-Dua	189	9
Tespit Edilemeyen	114	6
Toplam	2059	100

Örneklemin içerik analizi bulguları kullanıcı yorumlarının niteliğine göre incelendiğinde sırasıyla 1088 yorumla (%53) yükleme-çarpıtma-abartma, 262 yorumla (%13) simgeleştirme, 253 yorumla (%12) küfür-hakaret-aşağılama, 189 yorumla (%9) moral söylemi-dua, 153 yorumla (%7) düşmanlık-savaş söylemi tespit edilmiş olup, 114 yorum (%6) tespit edilemeyen kategorisine dâhil edilmiştir.

Söylem Analizi Bulguları

Yorumların cümle ve sözcük yapılarının incelenerek söylemin ideolojik ve anlamsal yapısının ortaya çıkarılmasının amaçlandığı çalışmada eleştirel söylem analizi yöntemine uygun olarak yorumların birbirleriyle olan söylem ilişkisi ve bağlamsal yapısı da ortaya konmuştur.

Söylem analizi uygulanacak yorumların seçiminde yargısal örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde örneklem araştırmacının amacına uygun bir şekilde kümeler ayrılmakta ve bu kümelerden araştırmaya en uygun olduğu düşünülen metinler analiz için seçilmektedir (Şahin, 2011, s.125).

Küfür-Hakaret-Aşağılama İçeren Söylemler

Örneklemin %12'sini oluşturan küfür-hakaret-aşağılama içeren yorumlar nefret söyleminin en yoğun görüldüğü kategoridir. Bu kategoride Azeri ve Ermeniler, kendilerini destekleyenlerle birlikte karşı tarafa yönelik gerçekleştirdikleri yorumlarda her türlü saygı sınırını hiçe sayarak son derece düşmanca bir tutum sergilemektedir. Karşı tarafı anlama çabasının bittiği yerde başlayan ve karşı tarafa duygusal olarak zarar verme amacıyla başvurulan küfür ve hakaret, nefret söylemini uç noktalara taşıyarak sağlıklı iletişim zeminini tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Tablo-4: Hakaret ve Aşağılama İçeren Söylem Örnekleri

Kullanıcı Adı	Desteklediği Taraf	Yorum
Charlie K. Leszko	-	Biraz toprak için kabilesel çatışma
Gayane Ge	Ermeni	Bunlar teröristler, insan çöplüğü
Hagop Atashian	Ermeni	Sen beyni yıkanmış zavallı bir çocuksun. Sana acıyorum, utanmalısın.
İrina Safaryan	Ermeni	Bir alfabeye dahi sahip değilsiniz. Başkentiniz Bakü Ermeniler tarafından kuruldu.
Lilit Karakhanyan	Ermeni	Herkes ne kadar aptal ve cahil olduğunu göstermene gerek yok.

Musviq Mehdiyev	Azeri	Azerbaycan'ın tarihini bilmek namussuz bir beyin için değildir, sen bilinmeyen bir türün dört ayaklı üyesisin.
Naila Tagiyeva	Azeri	Emin ol, Ermeniler pandemiden daha beter.
Robert Taylor	-	Çin'den Covid-19 gönderin, sorunlar çözülecektir.
Selim Tutar	Azeri	Kudur işgalci Ermeni!
Tayfun Ergun	Azeri	Ermenilerden bir tane düzgün insan çıkmaz.

Tablo-4'te görüldüğü üzere yorumcular birbirlerine yönelik “terörist”, “beyni yıkanmış”, “çöplük”, “cahil”, “aptal”, “namussuz” gibi hakaret ve aşağılama içeren ifadelere başvurmakla nefret söyleminin doğrudan ve somut örneklerini sunmaktadır. Küfür, hakaret ve aşağılama içeren söylemlere yalnızca Azeri ve Ermeni yorumcuların birbirlerine yönelik ifadelerinde rastlanmamakta, “Charlie K. Leszko” ve “Robert Taylor” adlı yorumcuların savaşıyan tarafları aşağılamak için geliştirdiği “Biraz toprak için kabilesel çatışma” ve “Çin'den Covid-19 gönderin, sorunlar çözülecektir” şeklindeki ifadeleri nefret söyleminin sadece bir tarafa düşmanlık beslemekte ilgili değerlendirilemeyecek kadar geniş kapsamlı olduğunu açıkça göstermektedir.

Simgeleştirme İçeren Söylemler

Örneklemin %13'ünü oluşturan simgeleştirme içeren yorumlarda; toprak, tarih, kimlik, dil, etnisite ve inanç gibi Dağlık Karabağ bölgesi üzerinden idealleştirilen toplumsal aidiyet değerleri, karşı tarafın ötekileştirilmesi pratiğiyle birlikte çerçevelendirilmektedir.

Tablo-5: Simgeleştirme İçeren Söylem Örnekleri

Kullanıcı Adı	Desteklediği Taraf	Yorum
Alisa Sepkhanyan	Ermeni	Ermeniler, yüzyıllardır yaşadıkları vatanlarını, 4. yüzyıldan itibaren inşa edilen ve Artsakh topraklarının her zaman Ermeni toprağı olduğunu kanıtlayan Ermeni kiliselerini koruyorlar.
Anna Nikolayan	Ermeni	Ermenistan tarihi topraklarını savunuyor! Atalarının yaşadığı topraklardı! Mücadelemiz dürüst ve korkusuz.
Armen Hacopian	Ermeni	Batı'da kimse bu bölgede gerçekleri umursamıyor ama biz dersimizi aldık ve kutsal topraklarımızdan bir karış bile vazgeçmeyeceğiz.
Davud Seferov	Azeri	Azerbaycanlılar tarihi toprakları için savaşıyorlar. Bu nedenle, yakında Karabağ'a döneceğiz. Ermeniler topraklarımızı işgal ettiler. Karabağ Azerbaycan'dır.
Elnur Allahverdi	Azeri	Hepiniz ölmek istemiyorsanız topraklarımızdan defolun! Bu topraklar uluslararası kuruluşlar tarafından onaylanmış topraklarımızdır ve tarihi bilmiyorsanız size hatırlatabilirim.
Gaya Me	Ermeni	Biz anavatanımızı, tarihimizi, kimliğimizi, geleceğimizi ve şu anımızı savunacağız. Artsakh Ermenistan'dır.
Kamo Grisdrshi	Ermeni	Burası bizim evimiz, yüzyıllardır burada yaşıyoruz, mezarlarımız, kiliselerimiz burada. 1994'te olduğu gibi ülkemiz için ölümüne savaşaacağız.

Nebi S. Novruzov	Azeri	Karabağ tartışmalı bir bölge değildir. Azerbaycan'ın tarihsel ve uluslararası alanda tanınan bir parçasıdır, hatta Ermenistan tarafından bile. Savaş, Azerbaycan topraklarında yaşanıyor.
Tahmazoglu Savalan	Azeri	Dünyanın utanmaz halkısınız, biliyor musunuz? Bütün dünya, bütün tarih buranın Azerbaycan toprağı olduğunu söylüyor. Tarihiniz 20. yüzyılda başlıyor, daha önce küçük bir Ermenistan yoktu. Sizin topraklarınız sadece Karabağ'ın değil, Azerbaycan'ındır.
Tural Zeynalov	Azeri	Bir Ermeni askeri ölmek istemiyorsa, Azerbaycan topraklarından atılmalıdır. Başka yolu yok. Çünkü bütün topraklar Azerbaycan'a aittir ve tarihsel olarak Türk toprağıdır.

Tablo-5'te görüldüğü üzere Azeri ve Ermeni yorumcular Dağlık Karabağ bölgesinin kendilerine ait olduğunu iddia ederken birbirine tamamen zıt bir tarihi gerçeklik inşa ederek karşı tarafı işgalci olarak suçlamaktadır. Anavatanlarının bir parçası olarak gördükleri Dağlık Karabağ'ı milliyetçi bir söylemle simgeleştiren yorumcular toplumsal kimliklerine ait değerleri eklemledikleri bu bölgedeki çatışmanın ahlaki sorumluluğunu karşı tarafa yüklemektedir. Haksız şekilde saldırıya uğrayıp mağdur olan tarafın kendileri olduklarını iddia eden yorumcular için hayatları pahasına korunması gereken yurtları olarak görülen Dağlık Karabağ salt coğrafi bir kavram olarak tanımlanmayıp ulusal gururlarının öznesi olarak idealleştirilmekte ve böylece ulusal var oluşlarının bir sembolüne dönüştürülmektedir. Dağlık Karabağ meselesinde olduğu gibi sıcak çatışmanın olduğu olağanüstü durumlarda sıklıkla görülen karşı tarafın ötekileştirilerek düşmanlaştırılması, nefret söylemini yaygınlaştırıp olağan bir söylem olarak görülmesine zemin hazırlamaktadır.

Yükleme-Çarpıtma-Abartma İçeren Söylemler

Örneklemin %53'ünü oluşturan yükleme-çarpıtma ve abartma içeren yorumlarda görüldüğü üzere çatışmanın tüm sorumluluğu karşı tarafa yüklenerek, abartı ve çarpıtmaya varan ifadelerle suçlamalarda bulunulmaktadır. Çok sayıda Azeri ve Ermeni yorumcu çatışmayı isteyen ve başlatan tarafın karşı taraf olduğunu öne sürmekte, bir kısmı ise basmakalıp değer yargılarıyla inşa ettiği söylemlerini gerçek sorunun dışına taşıyarak konuyu çarpıtmaktadır.

Tablo-6: Yükleme-Çarpıtma-Abartma İçeren Söylem Örnekleri

Kullanıcı Adı	Desteklediği Taraf	Yorum
Ali Asraf	Azeri	Ermeni hükümetinin uydurduğu yalanlara inanıyorsunuz.
Armine Hovakimyan	Ermeni	İnsanlar nefret dolu Azerileri duymamalı. Yalan söylüyorlar. Bütün nefret onlardan geliyor. Azerbaycan barışçı sivilleri saldırdı. Yaşlıları, kadınları ve çocukları öldürüyorlar. Biri sizin insanlarınızı öldürmeye çalışsa ve size başka bir dini kabul ettirse nasıl davranırsınız? Türkiye ve Azerbaycan bizi bu dünyadan yok etmeye çalışıyor.
Davud Seferov	Azeri	Azerbaycan kendi topraklarında savaşıyor. Savaşı Ermenistan başlattı ve Ermeniler bizim topraklarımızda sonlarını görecekler.
Emil Hasanoff	Azeri	Ermenistan gibi milletler oldukça, Azeriler kendi topraklarında barış içinde yaşayamayacak ve savaş olacaktır.

Fidan Mehdiyeva	Azeri	İnanın bana Ermenistan dünyada barışı isteyecek son ülkedir.
Gaspard Ourakhian	Ermeni	Ermeniler Artsakh'ı kaybederlerse ellerinde Ermenistan kalmaz. Azerbaycan Artsakh'ı işgal etmeyi başarır, yollarındaki tüm Ermenileri öldürerek Ermenistan'ın geri kalanını işgal edecekler. Ne de olsa onlar Türk. Umarım dünya bizi terk etmez.
Murat Sen	Azeri	Ermenistan, Azerbaycan'a saldırarak bölgede barış ve istikrarın önündeki en büyük engel olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.
Narine Ghukasyan Hayriyan	Ermeni	3 milyon Hıristiyan Ermeni, 80 milyon Türk ve 10 milyon Azeri ile savaşıyor.
Shogher Nikoshosyan	Ermeni	Azerbaycan aylardır planladığı gibi savaşı başlattı. Biz barışçıl insanlar olduğumuz için Ermenistan asla savaş başlatmazdı.
Yana Galstyan	Ermeni	Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesindeki saldırganlığı ve bunun Ermenistan'ın diğer sivil köylerine yayılması bu ülkenin ne kadar kana susamış olduğunu bir başka kanıttır.

Tablo-6'te görüldüğü üzere her iki taraf da savaşın yol açtığı can kayıpları ve yıkımların ahlaki sorumluluğunu karşı tarafa yükleyerek barış isteyen tarafın kendileri olduğunu iddia etmektedir. Örneğin “Fidan Mehdiyeva” adlı yorumcunun “İnanın bana Ermenistan dünyada barışı isteyecek son ülkedir.” şeklindeki yorumu tüm bir ülkeyi itham eden basmakalıp bir yaklaşımın ürünü olmakla birlikte, “Narine Ghukasyan Hayriyan” adlı yorumcunun “3 milyon Hıristiyan Ermeni, 80 milyon Türk ve 10 milyon Azeri ile savaşıyor.” şeklindeki yorumu Hıristiyan-Müslüman karşıtlığı üzerinden konunun nasıl çarpıtıldığını açıkça göstermektedir. Yine “Gaspard Ourakhian” adlı yorumcunun “Ermeniler Artsakh'ı kaybederlerse ellerinde Ermenistan kalmaz. Azerbaycan Artsakh'ı işgal etmeyi başarır, yollarındaki tüm Ermenileri öldürerek Ermenistan'ın geri kalanını işgal edecekler. Ne de olsa onlar Türk. Umarım dünya bizi terk etmez.” şeklindeki sözleri Türklere ait basmakalıp düşüncelerle yüklü abartma ve çarpıtmanın açık bir örneğini sunmaktadır. Simgeleştirme içeren söylemlere benzer şekilde yükleme-çarpıtma ve abartma içeren söylemlerde “biz” ve “onlar” karşıtlığı üzerinden düşman yaratılarak, ırkçılığa varan bir yaklaşımla önyargılar karşılıklı olarak beslenmektedir.

Düşmanlık ve Savaş Destekçiliği İçeren Söylemler

Örneklemin %7'sini oluşturan düşmanlık ve savaş destekçiliği içeren yorumlarda tehdit ve intikam ifadeleri içeren bir nefret söyleminin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kategoride yorumcular şiddet ve savaşı sorunu çözmede tek geçerli yöntem olarak onaylamakta ve kendi zaferlerinden emin görünerek düşmanlaştırdıkları tarafa karşı psikolojik üstünlük kurmaya çalışmaktadır.

Tablo-7: Düşmanlık-Savaş Söylemi İçeren Örnekler

Kullanıcı Adı	Desteklediği Taraf	Yorum
Arthur Gevorgyan	Ermeni	Yarın nice kayıplar dinleyeceksin Azerbaycan.
Ar Yan	Ermeni	Son savaşta Azeriler kaçmayı düşünmüşlerdi, bu kez nasıl yüzeceklerini öğrenecekler.
Brian Merrifield	-	Bırakın birbirlerini öldürsünler.
Dorel Moldovan	Ermeni	Onlara olanlar çok hoş. Şu anda ihtiyacımız olan tek şey başka bir savaş.
Hagop Atashian	Ermeni	90'ların başında uygun bir ordu olmadan sizi nasıl yok ettiğimizi de araştırın. Sizi tekrar yok edeceğiz.
Mehmood Haq	Azeri	Azerbaycan ve Türkiye'nin yanında olacağız. Size ve destekçilerinize cehennemi getireceğiz.
Omer Cakirca	Azeri	Burası Türk toprağı. Hak ettiğini alacaksın. Dürüst değilsin.
Steven Gomes	-	İyi olan kazansın.
Tayfun Ergun	Azeri	Ermeniler yok olacaklar.
Zehra Güneş	Azeri	Bekle bizi aşağılık Ermeniler! Döktüğün kanın intikamını alıyoruz ve tüm topraklarımızı geri alana kadar durmayacağız.

Tablo -7'te görüldüğü üzere her iki tarafın destekçisi olan yorumcular, insanlık için gerçek bir yıkım olan ve toplumlar arasındaki düşmanlığı en yüksek düzeye çıkaran savaşı bir sorun çözme yöntemi olarak idealize etmektedir. Örneğin “Dorel Moldovan” adlı yorumcu Azerilerin savaşta yaşadıkları acılardan memnuniyet duyduğunu ve ihtiyaçları olanın başka bir savaş olduğunu belirterek şiddeti kutsamakta, “Ar Yan” adlı başka bir yorumcu “Son savaşta Azeriler kaçmayı düşünmüşlerdi, bu kez nasıl yüzeceklerini öğrenecekler.” şeklindeki ifadesiyle düşmanlaştırdığı Azerilere karşı alaycı bir dil geliştirmektedir. Benzer düşmanlık söylemi Azerileri destekleyen yorumcularda da görülmektedir. Savaşta Azerbaycan ve Türkiye'nin yanında olacaklarını ifade eden “Mehmood Haq” adlı yorumcu “Size ve destekçilerinize cehennemi getireceğiz” dediği Ermenileri tehdit etmekte, “Zehra Güneş” adlı yorumcu ise “Bekle bizi aşağılık Ermeniler! Döktüğün kanın intikamını alıyoruz ve tüm topraklarımızı geri alana kadar durmayacağız!” ifadeleriyle hakaret ettiği Ermenilerle kan dökülerek hesaplaşmasını istemektedir. Savaş kışkırtıcılığı içeren nefret söylemlerine yalnızca Azeri ve Ermeni yorumcuların birbirlerine yönelik ifadelerinde rastlanmamakta, “Brian Merrifield” ve “Steven Gomes” adlı yorumcuların “Bırakın birbirlerini öldürsünler” ve “İyi olan kazansın” şeklindeki ifadeleri, insanların birbirlerini öldürmesini onaylayan art niyetli kişilerin ürettiği katıksız nefret söyleminin rahatsız edici örneklerini oluşturmaktadır.

Moral Söylemi ve Dua

Örneklemin %9'unu oluşturan dua ve moral söylemi içeren yorumlarda desteklenen tarafa yönelik motivasyon amacı ön plana çıkarılmakta, “biz” ve “onlar” karşıtlığı üzerinden ötekileştirilen karşı tarafa yönelik psikolojik üstünlük kurulmaya çalışılmaktadır.

Tablo-8: Dua ve Moral Söylemi İçeren Örnekler

Kullanıcı Adı	Desteklediği Taraf	Yorum
Areg Vardanyan	Ermeni	Haklıyız ve her zamankinden daha güçlüyüz.
Athif Kamarudeen	Azeri	Allah Azerbaycan'ı korusun.
Eva Babayan	Ermeni	Tanrı bizimle birlikte.
Grigor Karapetyan	Ermeni	Ermenistan kazanacak. Tanrı Ermenistan'ı kutsasın.
Hamzah Zulfiqar	Azeri	Dünyada 212 milyon Pakistanlı, 82 milyon Türkiye ve 2.5 milyar Müslüman Azerbaycan'ın yanında.
Orxan Babayev	Azeri	Biz başaracağız. Allah bizimle birlikte.
Riva Tholoor Philip	Ermeni	Hintli bir Hıristiyan olarak Ermenistan'ı destekliyorum.
Roupen Bedrosian	Ermeni	Zaten gururlu Ermenilerdik ama Ermenistan'daki kardeşlerimizin cesaretini görmek bu gururu başka bir boyuta taşıdı.
Serkan Sevik	Azeri	Merak etmeyin Türkiye her zaman kardeşlerinin yanındadır biz her zaman yanınızda olacağız Azerbaycan.
Umar Cy	Azeri	Can Azerbaycan'a canımız feda olsun.

Tablo-8'te görüldüğü üzere yorumcular destekleri tarafın savaşta üstün gelmesine yönelik moral desteği sağlamaya çalışarak söylemlerini manevi ve dini değerlere göndermede bulunarak inşa etmektedir. Dua ve moral söylemi içeren yorumlar incelendiğinde Azeri ve Ermeni tarafını desteklemede etnik yakınlığın yanı sıra aynı inanç değerlerini paylaşmanın belirleyici olduğu görülmektedir. Türklerle birlikte Pakistanlılar başta olmak üzere yine dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Müslümanlar Azerilerin başarısı için dua ederken, diaspora Ermenileri ve Yunanlar başta olmak üzere çoğunluğu Avrupa ülkelerinde yaşayan Hıristiyanlar Ermenileri desteklemektedir. Yine “Grigor Karapetyan” adlı yorumcunun “Ermenistan kazanacak. Tanrı Ermenistan'ı kutsasın.” şeklindeki ifadelerine karşılık “Orxan Babayev” adlı yorumcunun “Biz başaracağız. Allah bizimle birlikte.” şeklindeki ifadelerinde görüldüğü üzere dua ve moral söylemi çoğu kez iç içe geçmektedir. Dua ve moral söylemi içeren yorumlara ülke bayrakları ve dua eden el emojileri eklenerek verilmek istenen duygu güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

Moral söylemi içeren ifadelere her iki tarafta da sıklıkla rastlanmakla birlikte Ermeni yorumcuların dini söylemlere Azerilere göre daha yoğun olarak başvurduğu göze çarpmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Nefret söyleminin tarihi insanlık tarihinin başlangıcına kadar geriye gitmesine rağmen özellikle sosyal medyanın tüm dünyada yaygınlık kazanmasıyla hiç olmadığı kadar yaygın ve görünür hale gelmiştir. İnsanlar ve toplumlar arasındaki düşmanlığı artıran her türlü önyargı, ötekileştirme ve dışlamayı içeren ifade biçimleriyle ilişkili olan nefret söylemi, etnik kökenden dini inançlara, politik tercihlerden cinsel yönelimlere kadar geniş bir çerçevede inşa edilmektedir. Toplumsal gündemin belirlenmesinde baş aktörlerden olan medya çoğunluğun temsilcisi olduğundan hareketle genellikle “biz”

dilini kurarken, azınlıkta kalan kesimi “onlar” diliyle ötekileştirmektedir. Bu ayrımda “normal”in sınırlarını çoğunluğa göre belirleyen medya, toplumsal kutuplaşmanın artmasına da katkı sağlamaktadır. Ayrımcı söylemlerin sosyal medyada kolay ve hızlı bir şekilde dolaşıma girmesi, her türlü nefret söyleminin sıradanlaşmasına yol açmakta ve özellikle araştırma kapsamında da görüldüğü üzere Dağlık Karabağ Çatışması gibi etnik husumetleri barındıran durumlarda nefret söyleminin dozu oldukça artmaktadır. Demokratik yaklaşıma uygun olarak uluslararası barışa katkı sağlaması gereken medyanın nefret ve şiddeti körükleyen ideolojik bir aygıtla dönüşmesi, hoşgörüyü esas alan çok sesliliğin bastırılarak şiddeti esas alan ırkçılığın yükselmesine neden olmaktadır. Devletler arasındaki silahlı çatışmalar, toplumlar arasındaki husumeti artırdığından sosyal medyada dolaşıma giren nefret söylemi de yükselmekte, bu durum taraftarlarını artırmak isteyen ırkçıların seslerini yükseltmesine karşın barışın önemini vurgulayanların susarak pasifize olmasına yol açmaktadır.

Araştırma kapsamında BBC News’in Facebook sayfasındaki Dağlık Karabağ Çatışması’na ilişkin örneklem olarak seçilen habere yapılan kullanıcı yorumları söylem analizine tabi tutularak incelendiğinde; Azeri tezlerini destekleyen yorumların toplamın %48’inin oluştururken,%42’sinin Ermeni tezlerini destekleyenlerden oluştuğu tespit edilmiş, kalan %10’un iki tarafı da desteklemeyen (tarafsız) bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Tarafsız içeriğe sahip %10’luk kesimin içinde hemen hemen hiç Azeri ve Ermeni yorumcu bulunmamaktadır. Dağlık Karabağ meselesini ulusal bir onur meselesi olarak gören Azeri ve Ermeni yorumcuların çatışmaların gerekliliğini sorgulamayarak, diplomatik çabaların önemini vurgulamamalarının ardındaki önemli sebeplerden biri de bunun kendilerini tavizkar göstereceğini düşünmeleridir.

Örneklemin içerik analizi bulguları yorumların niteliğine göre incelendiğinde %53’ünün yükleme-çarpıtma ve abartma içeriği taşıdığı tespit edilmiştir. Her iki tarafın yorumcuları da savaşı isteyen ve başlatan taraf olarak tüm sorumluluğu karşı tarafa yüklemekte, basmakalıp fikirlerle ötekileştirdikleri karşı tarafı düşmanlaştırmaktadır. Her iki taraf da saldırıya uğrayan ve mağdur olanın kendileri olduğunu iddia etmekte, Azeriler sıklıkla vurguladıkları Hocalı Katliamı’nı dile getirerek Ermenilerin Rusların desteğiyle kendilerine yönelik soykırımda bulduklarını ifade ederken, Ermeniler Azerilerin Türkiye’den aldıkları destekle savaş başlattıklarını ileri sürmektedir. Birçok Ermeni yorumcu sanki savaşta Azerbaycan ile değil Türkiye ile savaşıyormuş gibi bir söyleme başvurarak Türkiye’yi suçlamakta ve yine Dağlık Karabağ Savaşı ile herhangi bir ilgisi olmamasına rağmen Birinci Dünya Savaşı’nda yaşanan gelişmeleri gündeme getirerek kendilerine soykırım yapıldığını iddia etmektedir.

Birleşmiş Milletler kararları göz önüne alındığında Dağlık Karabağ’ın uluslararası hukuka göre Azerbaycan toprağı sayılması Azeri yorumcuların bölgenin yasal sahibi olduklarını savunmadaki en güçlü dayanaklarıdır. Birleşmiş Milletler’in kararını görmezden gelen ya da bunu haksız bulup tanımayan Ermeniler, tarihi olarak kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri bölgenin Sovyet Birliği döneminde haksız şekilde ellerinden alınarak Azerbaycan’a verildiğini ve bölge halkının Azerbaycan’a bağlı kalmayı istemediğini iddia etmektedir. Bölge nüfusunun çoğunluğunun Ermenilerden oluştuğu

iddiasını reddeden Azeriler ise Ermenilerin yol açtığı savaşla bölgede birçok Azeri'nin öldürülerek çoğunun sürgün edildiğini dile getirmektedir. Dağlık Karabağ'a ilişkin hak iddialarının simgeleştirilerek dile getirildiği ve örneklemin %13'ünün oluşturan yorumlarda; tarih, toprak, kimlik, dil, etnisite ve inanç gibi toplumsal aidiyet kavramları ön plana çıkarılarak karşı taraf ötekileştirilmektedir. Örneklemin %9'unu oluşturan ve çoğunlukla emojilerle desteklenen dua ve moral söylemi içeren yorumlarda ise desteklenen tarafa yönelik motivasyon ön plana çıkarılarak dini değerlere sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Başta Azeri ve Türkler olmak üzere Müslümanlar Azerilerin başarısı için dua ederken ve moral söylemiyle destekte bulurken, Ermenistan ve diaspora Ermenileri başta olmak üzere Hıristiyanlar Ermenileri desteklemektedir. Araştırma sonucunda aynı etnik kimliği paylaşmanın yanı sıra ortak bir dini inanca sahip olmanın taraf olmada ne kadar güçlü bir belirleyici olduğu açıkça görülse de Ermeni yorumcuların Azeri yorumculara göre dini değerleri daha fazla ön plana çıkardıkları dikkati çekmektedir. Bu farklılığı doğuran faktörün Ermenilerin Azerilere göre daha dindar olmalarından ziyade, kendilerini desteklemelerini istedikleri ABD ve Avrupa ülkeleri halklarının (çoğunluğunun kendileri gibi Hıristiyan olmasından dolayı) desteklerini sağlama beklentisi olduğu düşünülebilir.

Örneklemin %12'sini oluşturan küfür-hakaret-aşağılama içeren yorumlar ile %7'sini oluşturan düşmanlık ve savaş destekçiliği içeren yorumlar birlikte ele alındığında yorumların %19'unda doğrudan ve yüksek dozlu bir nefret söyleminin mevcudiyetinden söz edilebilir. Burada her iki tarafın yorumcuları birbirlerine karşı hiçbir saygı sınırı tanımayarak küfür ve hakaretlerle birbirlerini aşağılamakta ve tehdit diline başvurarak her türlü uzlaşıdan uzak bir yaklaşım sergilemektedir. Örneklemin %53'ünü oluşturan yükleme-çarpıtma-abartma içeren yorumlar, %13'ünü oluşturan simgeleştirme içeren yorumlar ve %9'unun oluşturan moral söylemi-dua içeren yorumlar birlikte ele alındığında, yorumların %75'inde çoğunlukla dolaylı ve örtük şekilde beliren bir nefret söyleminin mevcudiyetinden söz edilebilir. Araştırmada iki tarafın da destekçisi olmamasına rağmen çatışmayı teşvik eden yorumlara da rastlanmış, bu da nefret söyleminin sadece bir tarafı desteklemekle ilgili olmadığını açıkça göstermiştir.

Sosyal medyada nefret söyleminin yükselmesi her türlü sağlıklı iletişim ortamını ortadan kaldırarak, toplumlar arası barış ve demokrasi kültürünün önünde büyük bir engel oluşturduğundan nefret söylemiyle mücadelede yasal mercilerin yanı sıra medya kuruluşlarına da önemli görevler düşmektedir. Sosyal medya kuruluşları ticari kaygıları bir kenara bırakarak nefret söylemiyle mücadelede daha aktif rol almalı, topluluk standartlarını ihlal eden kullanıcılara yönelik yaptırımlarını arttırmalıdır.

Extended Abstract

Although the history of hate speech goes back to the beginning of human history, it has become more common and visible than ever, especially with the spread of social media all over the world. Hate speech, which is associated with all kinds of expressions that include prejudice, marginalization and exclusion that increases hostility between people and societies, is constructed within a broad framework from ethnic origins to religious beliefs, from political preferences to sexual orientations. Considering that the media,

which is one of the main actors in determining the social agenda is the representative of the majority, it usually establishes the language of “we”, while marginalizing the minority with the language of “they”. In this distinction, the media, which determines the boundaries of the “normal” according to the majority, by making a distinction between the “others” which are the representatives of the minority contributes to the increase of social polarization, too.

The fact that discriminatory discourses circulate more easily and quickly on social media causes all kinds of hate speech to become commonplace. The media, which should contribute to the establishment of international peace in accordance with the democratic approach, turning into an ideological device that fuels hatred and violence cause suppress the polyphony based on tolerance and causes the rise of racism based on violence. In situations that increase hostility between societies, such as wars and armed conflicts between states, the discourse of hostility circulating on social media also increases. The rise of hate speech leads to the strengthening of racists who want to increase their supporters, causing those who emphasize the importance of peace to remain silent.

Although social media platforms make very important contributions to freedom of expression, which is the most basic democratic right, the different functioning of the editorial process compared to traditional media makes it very problematic to control racist, religious and sexual-based hate speech. The control of hate speech, which is common in reader comments, primarily depends on the conscience and ethical understanding of the people. However, there may be legal sanctions in cases where it is brought to legal authorities by those who are subjected to hate speech.

In accordance with the digitalization trend in journalism, many people follow the news from the news pages of social media platforms, and hate speech in the news on these platforms is encountered in reader comments rather than the written and visual content of the news. When the reader comments on the news pages of social media platforms with hundreds of thousands of followers, especially Facebook, are examined, it is seen that there is a very problematic situation in terms of hate speech. In the study, trying to understand how hate speech is constructed in user comments on social media, the news on the Nagorno-Karabakh Conflict published on the BBC News’s facebook page between September 27, 2020 and November 10, 2020 were determined and the news titled “Armenia and Azerbaijan fight over disputed Nagorno-Karabakh region” published on September 28, 2020 was taken as a sample. This news includes over 4000 user comments and it was chosen because it represents more general content than the others. The research sought answers to the following questions: How is hate speech structured in user comments on news of the Nagorno-Karabakh Conflict on Facebook? What are the qualitative similarities and differences of content of hate speech in the comments made by users who support the Azeri and Armenian theses on the news? In order to find answers to these research questions, qualitative research method was preferred. Content analysis and critical discourse analysis were used as research techniques.

Within the scope of the research, when the user comments on the news of the

Nagorno-Karabakh Conflict on the BBC News's Facebook page, which was selected as a sample, was analyzed by discourse analysis, it was determined that the number of comments in the content supporting the Azeri theses constituted 48% of the total, while 42% had the content supporting the Armenian theses and it has been seen that 10% of them have neutral content that does not support any sides. It is noteworthy that there are almost no Azeri and Armenian commentators among these 10% section. One of the main reasons why the commentators of both sides, who see the Nagorno-Karabakh issue as a matter of national honor, who do not question the necessity of conflict and who do not emphasize the importance of diplomatic efforts, may be that they are worried that it will show them as concessive. In addition the presence of comments that encourage conflict despite not supporting any sides clearly shows that hate speech is not just about supporting one side.

When the comments containing profanity-insulting-humiliation, which make up 12% of the sample, and the comments containing hostility and supporting war, which make up 7%, are taken together, it is observed that there is direct and high-dose hate speech in 19% of the hate-content comments. Here, the commentators of both sides do not respect each other, insulting each other with swearing and insults, and displaying an approach that is far from any consensus by resorting to threatening language. When the comments containing accusing-distortion-exaggeration which make up 53% of the sample, the comments containing symbolization which make up 13%, and the comments containing discourse of support and pray which make up 9% are taken together, it is seen that hate speech of these 75% mostly appears indirectly and implicitly.

Since the rise of hate speech in the social media destroys any possibility of healthy communication and creates a major obstacle in front of the culture of peace and democracy between societies, the media organizations have important duties in the fight against hate speech besides the legal authorities. Social media organizations should set aside commercial concerns and take a more active role in combating hate speech and they should increase sanctions against their users who violate community standards.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkıları: Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

Akmeşe, Z. ve Deniz, K. (2017). *Hate speech in social media: LGBTI persons*. 15th International Symposium Communication in the Millennium, California, USA.

Alğan, T. C., ve Şensever, F. L. (2010). *Ulusal basında nefret suçları: 10 yıl, 10 örnek*.

İstanbul: Sosyal Değişim Derneği Yayınları.

Aliyev, T. (2006). *Dağlık Karabağ sorunu ve uluslararası örgütler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Aslanlı, A. (2001). Tarihten günümüze Karabağ sorunu. *Avrasya Dosyası (Azerbaycan Özel)*, 7(1), 393-430.

BBC. (2021). Dağlık Karabağ: Azerbaycan, Ermenistan'la yeni bir savaşa mı hazırlanıyor? Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56256463>

BBC News. (2020). Nagorno- Karabakh. Erişim adresi: <https://www.facebook.com/profile/100064620046507/search/?q=Nagorno-Karabakh>

BBC News. (2020). Armenia and Azerbaijan fight over disputed Nagorno-Karabakh region. Erişim adresi: <https://www.facebook.com/profile/100064620046507/search/?q=Nagorno-Karabakh%20fight%20ove>

Bektaş, R. B., Karacan, E., Alhan, A. (2015). Gruplar arası ilişkiler, nefret söylemine yönelik tutum ve algılanan nefret davranışı. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 35-58.

Binark, M. (2010). *Nefret söyleminin yeni medya ortamlarında dolaşıma girmesi ve türetilmesi*. T. Çomu (Ed.). Yeni medyada nefret söylemi. (ss.11-54) içinde. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Boyle, K. (2010). *Controlling hate speech: what do the international standards require of Turkey*. A. Çavdar & A. B. Yıldırım (Ed.). Nefret suçları ve nefret söylemi (ss. 63-74) içinde. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Cortese, A. (2006). *Opposing hate speech*. London: Praeger Publishers.

Çakır, M. (2015). İnternette gösteri ve gözetim eleştirel bir okuma. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Çayır, K. (2010). *Ayrımcılığın sosyolojisi ve Türkiye toplumu*. A. Çavdar & A. B. Yıldırım (Ed.). Nefret suçları ve nefret söylemi (ss. 45-54) içinde. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve medya. B. Çaplı & H. Tuncel (Ed.). *Televizyon haberciliğinde etik* (ss. 211-228) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.

Downing, J. D. H. and Husband, C. (2005). *Representing race: Racism, ethnicity and the media*. London: Sage.

Erjavec, K. and Kovačić, M. (2012). You don't understand, this is a new war! Analysis of hate speech in news web sites' comments. *Mass Communication*, 15(6), 899-920.

- Fuchs, C. (2017). *Social Media: A critical introduction*. London: Sage Publications Ltd.
- Geukjian, O. (2012). *Ethnicity, nationalism and conflict in southcaucasus: Nagorno Karabakh and legacy of sovietnationalitiespolicy*. London: Ashgate Publishing.
- Gökçe, M. (2011). Yukarı Karabağ sorunu ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 6(1), 1111-1126.
- Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır, & M. A. Ceyhan (Ed.). *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar* (ss. 17-27) içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göregenli, M. (2013). *Temel kavramlar: önyargılar, özcü inançlar ve ayrımcılık*. M. Çınar (Ed.). *Medya ve nefret söylemi: kavramlar, mecralar, tartışmalar* (ss. 23-37) içinde. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Habertürk. (2020). Ermenistan'a verilen süre dolmuştu: Azerbaycan ordusu Laçın'a Bayrak Dikti!. Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/son-dakika-ermenistan-averilen-sure-dolmustu-azerbaycan-ordusu-lacin-a-bayrak-dikti-haberler-2887732>
- Henry, J. S. (2009). Beyond free speech: Novel approaches to hate on the internet in the United States. *Information & Communications Technology Law*, 18(2), 235-251.
- Hordeki, B. (2014). Contemporary research on hate speech in news web sites' comments from the perspective of Jürgen Habermas's theory of knowledge. *Annales Ser. Hist. Social*, 24(3), 501-512.
- İşyar, Ö. G. (2003). Ermenilerin Dağlık Karabağ uyumsuzluğuna ilişkin tutumlarının içsel nedenleri. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 29, 1-43.
- İşyar, Ö. G. (2004). *Sovyet-Rus dış politikaları ve Karabağ sorunu*. Bursa: Alfa Yayınları.
- Jensen, S. Q. (2011). Othering, identity formation and agency. *Qualitative Studies*, 2(2), 63-78.
- Kaplan, A. and Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59-68.
- Kemp, S. (2020). Digital around the world in april 2020. We Are Social. Erişim adresi: <https://wearesocial.com/jp/blog/2020/04/digital-around-the-world-in-april-2020/>
- Kuduban, Ş. D. A. ve Kaya, M. (2017). Karabağ'ın siyasi serüveni: İslam öncesinden Sovyet idaresine. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 113-124.
- Levin, J., Mc Devitt, J. (2008). Hate crimes. *The Encyclopedia Of Peace, Violence and Conflict*, Erişim adresi: <https://jacklevinsonviolence.com/articles/>

HateCrimesencyc92206FINAL.pdf

- Link, B. G. ve Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27, 363-385.
- Lynch, D. (2002). Separatist states and Post-Soviet conflicts. *International Affairs*, 78(4), 831-848.
- Nigmatulina, A. (2015). Tensions reignite in the Nagorno-Karabakh conflict. Erişim adresi: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2015/03/tensions-reignite-nagorno-karabakh-conflict-150303121751335.html>
- Özyılmaz, E. V. (2013). Geçmişten günümüze Dağlık Karabağ. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 191-208.
- Parekh, B. (2006). Hate speech: Is there a case for banning? *Public Policy Research*, 12(4), 213-223.
- Perry, H. (2000). *Stereotypes, cognition and culture*. Hove: Psychology Press.
- Rabinow, P. (1984). *The Foucault reader*. New York: Peregrine Books.
- Shirky, C. (2011). The political power of social media: Technology, the public sphere, and political change. *Foreign Affairs*, 90, 28-41.
- Silva, L., Mondal, M., Correa, D., Benevenuto, F., Weber, I. (2016). Analyzing the targets of hate in online social media. *Proceedings of the Tenth International AAAI Conference on Web and Social Media*, Cologne, Germany.
- Söğüt, F. (2021). Dağlık Karabağ çatışması ve nefret söylemi: Youtube kullanıcı yorumları üzerine bir inceleme. *İNİF E- Dergi*, 6(2), 306-324.
- Şahin, B. (2011). *Metodoloji, bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tanay, G. (2012). *Ayrımcılık suçu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tarhan, N. (2010). *Toplum psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Titley, G., Keen, E., Földi, L. (2014). Starting points for combating hate speech online. Erişim adresi: <https://rm.coe.int/starting-points-for-combating-hate-speech-online/16809c85ea>
- van Dijk, T. A. (1988a). *News as discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- van Dijk, T. A. (1988b). *News analysis: case studies of international and national news in the press*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Yıldırım, D. ve Özönder, M. C. (1991). *Karabağ dosyası* (2. bs). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Yayınları.

Yılmaz, H. (2010). *Türkiye'de 'biz'lik, 'öteki'lik, ötekileştirme ve ayrımcılık: kamuoyundaki algılar ve eğilimler*. Açık Toplum Vakfı ve Bođaziçi Üniversitesi.